

TA'LIM TIZIMIDA PSIXOLOGIK XIZMAT KO'RSATISH SIFATINI YAXSHILASHNING MUHIM MASALALARI

Musayeva Xusnoraxon Oyto'rayevna

Toshkent viloyati Piskent tumani

12-umumiy o'rta ta'lim maktabining psixologi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada ta'lim tizimida psixologik xizmat ko'rsatish sifatini oshirishning dolzarb masalalari, psixologik xizmatning ta'lim jarayonidagi o'rni va ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, amaliyotchi psixolog faoliyatini takomillashtirish, zamonaviy metodlardan foydalanish hamda o'quvchilar, pedagoglar va ota-onalar bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish masalalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar:Psixologik xizmat, amaliyotchi psixolog, ta'lim tizimi, psixodiagnostika, psixoprofilaktika, psixokorreksiya, maslahat ishlari, ruhiy salomatlik, innovatsion yondashuv, hamkorlik.

KIRISH

Ta'lim tizimida psixologik xizmat o'quvchilarning ruhiy salomatligini mustahkamlash, shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash va ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi muhim faoliyat yo'nalishlaridan biridir. Bugungi kunda ta'lim muassasalarida psixologik xizmat sifatini yaxshilash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Chunki zamonaviy jamiyatda bolalar va o'smirlar turli psixologik, ijtimoiy va emotsional muammolarga duch kelmoqdalar. Psixologik xizmat sifatini oshirishning muhim shartlaridan biri amaliyotchi psixologlarning kasbiy kompetensiyasini muntazam rivojlantirib borishdir. Psixolog zamonaviy psixologik metodlar, diagnostik vositalar va innovatsion texnologiyalarni puxta egallashi zarur. Bu esa o'quvchilarning individual xususiyatlarini chuqur o'rganish va ularga samarali yordam ko'rsatish imkonini beradi. Ta'lim muassasalarida psixodiagnostik ishlarni sifatli tashkil etish ham muhim ahamiyatga ega. Psixologik diagnostika orqali o'quvchilarning qiziqishlari, qobiliyatlari, emotsional holati va rivojlanishidagi mavjud muammolar aniqlanadi. Olingan natijalar asosida profilaktik, korreksion va rivojlantiruvchi ishlar rejalashtiriladi.

Psixoprofilaktik faoliyat psixologik xizmatning eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Turli salbiy holatlarning oldini olish, o'quvchilarda stressga chidamlilik, ijobiy muloqot va sog'lom turmush tarzini shakllantirish bo'yicha olib boriladigan tadbirlar psixologik xizmat samaradorligini oshiradi. Psixologik maslahat ishlari ham xizmat sifatining muhim ko'rsatkichlaridan biridir. O'quvchilar, ota-onalar va

pedagoglarga beriladigan individual hamda guruhviy maslahatlar muammolarni erta aniqlash va ularni bartaraf etishga yordam beradi.

Ta'lim muassasalarida oila, maktab va psixolog hamkorligini kuchaytirish ham muhim vazifalardan hisoblanadi. Ota-onalar bilan muntazam muloqot olib borish, psixologik ma'rifat tadbirlarini tashkil etish va pedagoglar bilan hamkorlik qilish o'quvchilarning barkamol rivojlanishini ta'minlaydi.

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning shaxsiy rivoji, psixologik farovonligi va ijtimoiy moslashuvini ta'minlash muhim strategik vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, maktab muhitida o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlari, emotsional holati, o'qishga munosabati hamda ijtimoiy xulq-atvori bilan bog'liq muammolarni barvaqt aniqlash va bartaraf etishda psixologik xizmat faoliyati muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, maktab tizimida psixologik xizmat ko'rsatish usullarini ilmiy asosda tashkil etish va doimiy takomillashtirib borish ta'lim sifati va samaradorligini ta'minlashning muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

Maktab psixologik xizmati o'quvchilarning shaxs sifatida shakllanish jarayonini qo'llab-quvvatlash, ularning psixologik salomatligini muhofaza qilish, ta'lim jarayoniga moslashuvini yengillashtirish hamda stress va emotsional zo'riqlarning oldini olishga yo'naltirilgan kompleks faoliyatni o'z ichiga oladi. Ushbu xizmat nafaqat o'quvchilar, balki pedagoglar va ota-onalar bilan hamkorlikda olib boriladigan tizimli psixologik yordamni talab etadi. Shu jihatdan, psixologik xizmatning samaradorligi uning usullari, shakllari va mazmunining ilmiy asoslanganligi bilan chambarchas bog'liqdir.

Bugungi kunda ta'lim muhitining murakkablashuvi, axborot oqimining ortishi, ijtimoiy munosabatlar dinamikasining tezlashuvi o'quvchilarning psixologik holatiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Bu holat maktab psixologik xizmatidan an'anaviy yondashuvlar bilan cheklanib qolmasdan, zamonaviy psixologik metodlar, innovatsion diagnostika va korreksion usullardan samarali foydalanishni taqozo etadi. Ayniqsa, psixodiagnostika, psixoprofilaktika, psixokorreksiya va psixologik maslahat berish faoliyatlarini takomillashtirish o'quvchilarning muammolarini chuqurroq tushunish va ularni samarali hal etish imkonini beradi. Shuningdek, maktab tizimida psixologik xizmatni tashkil etishda individual yondashuv, tizimlilik va uzluksizlik tamoyillariga amal qilish muhim hisoblanadi. Har bir o'quvchining psixologik rivojlanishi o'ziga xos bo'lib, ularning yosh davrlari, ijtimoiy muhit va ta'lim sharoitlari bilan bevosita bog'liqdir. Shu sababli, psixologik xizmat usullarini takomillashtirish jarayonida o'quvchilarning individual ehtiyojlari va psixologik xususiyatlarini hisobga olish zarur. Mazkur maqolada maktab tizimida psixologik xizmat ko'rsatish usullarini takomillashtirishning psixologik xususiyatlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinib, ta'lim muhitida sog'lom psixologik iqlimni shakllantirish va psixologik xizmat faoliyati samaradorligini oshirishga qaratilgan yondashuvlar asoslab beriladi.

Hozirgi davrda ta'lim tizimi oldida turgan muhim vazifalardan biri o'quvchilarning nafaqat bilim darajasini oshirish, balki ularning psixologik farovonligini ta'minlash, sog'lom shaxs sifatida kamol topishi uchun qulay psixologik muhit yaratishdan iboratdir. Ayniqsa, maktab yoshidagi bolalar va o'smirlar psixologik jihatdan eng sezgir davrni boshdan kechirayotganligi sababli, ularning emotsional holati, xulq-atvori va ijtimoiy moslashuv jarayonida yuzaga keladigan muammolarni barvaqt aniqlash va bartaraf etish dolzarb pedagogik-psixologik masala hisoblanadi. Shu jihatdan, maktab tizimida psixologik xizmat ko'rsatish usullarini takomillashtirish bugungi ta'lim amaliyoti uchun alohida ahamiyat kasb etadi.

So'nggi yillarda jamiyatda axborotlashuv jarayonining jadallashuvi, ijtimoiy munosabatlarning murakkablashuvi, ta'lim jarayoniga qo'yilayotgan talablarning ortishi o'quvchilarda stress, emotsional zo'riqish, moslashuv muammolari va turli psixologik qiyinchiliklarning ko'payishiga olib kelmoqda. Bu holat maktab psixologik xizmatining vazifalari va faoliyat doirasini kengaytirishni, mavjud usullarni zamonaviy psixologik yondashuvlar asosida qayta ko'rib chiqishni talab etadi. An'anaviy psixologik xizmat shakllari ko'p hollarda o'quvchilarning real ehtiyojlarini to'liq qondira olmayotgani mazkur sohada ilmiy izlanishlar olib borish zaruratini kuchaytirmoqda.

Maktab psixologik xizmati faoliyatida psixodiagnostika, psixoprofilaktika, psixokorreksiya va psixologik maslahat berish kabi yo'nalishlar muhim o'rin tutadi. Biroq ushbu faoliyat turlarining samaradorligi ularning ilmiy asoslangan metodlar asosida tashkil etilishi, individual yondashuv va tizimlilik tamoyillariga rioya qilinishiga bevosita bog'liqdir. Amaliyotda ayrim hollarda psixologik xizmat faoliyatining fragmentar olib borilishi, uzluksizlikning ta'minlanmasligi va pedagoglar hamda ota-onalar bilan hamkorlikning yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi kuzatiladi. Bu esa psixologik yordamning kutilgan natijalarni bermasligiga sabab bo'lishi mumkin.

Shuningdek, ta'lim muassasalarida sog'lom psixologik muhitni shakllantirish masalasi ham psixologik xizmat faoliyatining dolzarbligini yanada oshiradi. O'quvchilar o'rtasidagi nizolar, moslashuv muammolari, o'qishga nisbatan motivatsiyaning pasayishi va emotsional beqarorlik holatlari maktab psixologik xizmatining takomillashtirilgan, tizimli va ilmiy asoslangan faoliyatini talab etadi. Bu jarayonda psixologik xizmat usullarining samaradorligini oshirish o'quvchilarning ta'lim jarayonidagi muvaffaqiyati va ijtimoiy moslashuviga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, maktab tizimida psixologik xizmat ko'rsatish usullarini takomillashtirishning psixologik xususiyatlarini ilmiy jihatdan o'rganish, ularning nazariy asoslarini chuqur tahlil qilish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish bugungi kun ta'lim tizimi ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda nihoyatda dolzarb hisoblanadi. Mazkur mavzuning o'rganilishi maktab psixologik xizmati samaradorligini oshirish,

o'quvchilarning psixologik farovonligini ta'minlash va ta'lim sifatini yuksaltirishga xizmat qiladi.

Maktab tizimida psixologik xizmat ko'rsatish o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash, ularning psixologik salomatligini muhofaza qilish va ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli moslashuvini ta'minlashga yo'naltirilgan tizimli faoliyat sifatida namoyon bo'ladi. Psixologik xizmatning nazariy asoslari yosh davrlari psixologiyasi, pedagogik psixologiya va shaxs psixologiyasi yutuqlariga tayangan holda shakllanadi. Ushbu fanlar o'quvchilarning individual-psixologik xususiyatlarini aniqlash, ularning emotsional holati va ijtimoiy munosabatlarini tahlil qilish imkonini beradi.

Maktab psixologik xizmati faoliyatida asosiy funksional yo'nalishlar sifatida psixodiagnostika, psixoprofilaktika, psixokorreksiya va psixologik maslahat berish ajratib ko'rsatiladi. Ushbu yo'nalishlarning o'zaro uyg'un holda tashkil etilishi psixologik xizmat samaradorligini belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Ayniqsa, diagnostik ma'lumotlarning tahlili keyingi korreksion va profilaktik ishlarni rejalashtirishda metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Psixodiagnostika faoliyatini takomillashtirishning psixologik xususiyatlari.

Psixodiagnostika maktab psixologik xizmatining yetakchi yo'nalishlaridan biri bo'lib, o'quvchilarning psixologik rivojlanish darajasi, shaxsiy xususiyatlari va muammoli holatlarini aniqlashga xizmat qiladi. Zamonaviy sharoitda psixodiagnostik usullarni takomillashtirish ularning ishonchliligi, validligi va yosh xususiyatlariga mosligi bilan bevosita bog'liqdir. Diagnostika jarayonida o'quvchining shaxsiy qadr-qimmatini hurmat qilish, etik me'yorlarga rioya etish va natijalarning maxfiyligini ta'minlash muhim psixologik shartlardan hisoblanadi.

Psixodiagnostik faoliyatni takomillashtirish jarayonida kompleks yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi. Ya'ni testlar, kuzatuv, suhbat va so'rovnomalar natijalarini birgalikda tahlil qilish orqali o'quvchi shaxsining to'liq psixologik portretini shakllantirish imkoniyati yaratiladi. Bu esa psixologik xizmatning keyingi bosqichlarida individual yondashuvni ta'minlashga xizmat qiladi.

Psixoprofilaktika va psixokorreksiya faoliyatining metodik jihatlari.

Psixoprofilaktika maktab muhitida psixologik muammolarning oldini olishga qaratilgan faoliyat bo'lib, o'quvchilarning emotsional barqarorligini ta'minlash, stressga chidamliligini oshirish va ijtimoiy moslashuvini yengillashtirishga xizmat qiladi. Psixoprofilaktik ishlarning samaradorligi ularning tizimli va uzluksiz olib borilishi bilan belgilanadi. Treninglar, guruh mashg'ulotlari va psixologik suhbatlar ushbu faoliyatning muhim shakllari hisoblanadi.

Psixokorreksiya esa mavjud psixologik qiyinchiliklarni bartaraf etishga yo'naltirilgan bo'lib, individual va guruhli mashg'ulotlar orqali amalga oshiriladi. Psixokorreksion ishlarni takomillashtirishda o'quvchilarning yosh va individual

xususiyatlarini inobatga olish, ijobiy psixologik muhit yaratish va rag'batlantiruvchi metodlardan foydalanish muhim hisoblanadi. Bu jarayonda o'quvchining faolligi va ishtiroki asosiy psixologik shartlardan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Psixologik maslahat berish va hamkorlik faoliyatining ahamiyati.

Psixologik maslahat berish maktab psixologik xizmatining muhim tarkibiy qismi bo'lib, o'quvchilar, pedagoglar va ota-onalar bilan olib boriladigan tizimli ishlarni o'z ichiga oladi. Maslahat jarayonida o'quvchilarning shaxsiy muammolari, o'qishga bo'lgan munosabati va ijtimoiy moslashuvi bilan bog'liq masalalar muhokama qilinadi. Psixologik maslahat berishning samaradorligi ochiq muloqot, ishonchli munosabat va professional yondashuvga asoslanadi.

Pedagoglar va ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish psixologik xizmat usullarini takomillashtirishning muhim shartlaridan biridir. O'qituvchilar bilan hamkorlik o'quvchilarning xulq-atvori va o'quv faoliyatidagi muammolarni chuqurroq tushunishga yordam bersa, ota-onalar bilan olib boriladigan maslahat ishlari oilaviy tarbiya jarayonida psixologik qo'llab-quvvatlashni ta'minlaydi.

Psixologik xizmat samaradorligini oshirishning omillari. Maktab tizimida psixologik xizmat ko'rsatish usullarini takomillashtirishda tizimlilik, uzluksizlik va individual yondashuv tamoyillariga amal qilish muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy psixologik metodlar va innovatsion texnologiyalardan foydalanish, shuningdek, maktab jamoasida sog'lom psixologik muhitni shakllantirish psixologik xizmat samaradorligini oshiruvchi asosiy omillar hisoblanadi. Ushbu omillarning uyg'unligi maktab psixologik xizmatining ta'lim jarayonidagi rolini yanada kuchaytiradi.

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarning psixologik farovonligini ta'minlash, ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ko'maklashish ta'lim sifati va samaradorligini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Maktab muhitida o'quvchilarning yosh va individual psixologik xususiyatlari, emotsional holati, ijtimoiy moslashuvi hamda xulq-atvori bilan bog'liq muammolarni o'z vaqtida aniqlash va bartaraf etish zarurati maktab psixologik xizmatining rolini yanada kuchaytirmoqda. Shu sababli, maktab tizimida psixologik xizmat ko'rsatish usullarini ilmiy asosda o'rganish va takomillashtirish bugungi kun ta'lim amaliyoti uchun muhim ilmiy-pedagogik vazifa sifatida namoyon bo'ladi.

Amaliy tajribalar shuni ko'rsatadiki, maktab psixologik xizmatining samaradorligi ko'p jihatdan qo'llanilayotgan usullarning ilmiy asoslanganligi, tizimlilik va uzluksizlik tamoyillariga mosligi bilan belgilanadi. Biroq ayrim hollarda psixologik xizmat faoliyati fragmentar tarzda olib borilishi, diagnostik va korreksion ishlar o'rtasidagi uzviy bog'liqlikning yetarli darajada ta'minlanmasligi kuzatiladi. Bu holat o'quvchilarning psixologik muammolarini chuqur anglash va ularni samarali hal etish imkoniyatlarini cheklaydi. Shu jihatdan, psixologik xizmat usullarini

takomillashtirishning psixologik xususiyatlarini o'rganish mavjud kamchiliklarni aniqlash va bartaraf etish imkonini beradi.

Bugungi kunda jamiyatda axborot yuklamasining ortishi, ijtimoiy munosabatlarning murakkablashuvi va ta'lim jarayoniga qo'yilayotgan talablarning kuchayishi o'quvchilarda stress, emotsional beqarorlik, moslashuv muammolari va kommunikativ qiyinchiliklarning ko'payishiga olib kelmoqda. Ushbu holatlar maktab psixologik xizmatidan zamonaviy psixologik yondashuvlar, innovatsion diagnostika va korreksion metodlardan foydalanishni talab etadi. Shu bois, psixologik xizmat usullarini takomillashtirish masalasini ilmiy jihatdan chuqur tahlil qilish ta'lim jarayonida yuzaga kelayotgan psixologik muammolarga samarali javob berish imkonini yaratadi.

Shuningdek, maktab psixologik xizmatini takomillashtirish zarurati pedagoglar va ota-onalar bilan hamkorlikni mustahkamlash bilan ham bog'liqdir. Psixologik xizmatning samarali tashkil etilishi o'quvchilarning o'quv faoliyatiga bo'lgan munosabati, ijtimoiy moslashuvi va shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, mazkur mavzuni o'rganish maktab psixologlarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, ularning faoliyatini tizimlashtirish va ilmiy asoslangan metodik tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi.

Mazkur maqolada maktab tizimida psixologik xizmat ko'rsatish usullarini takomillashtirishning psixologik xususiyatlari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida maktab psixologik xizmati o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, ijtimoiy-emotsional farovonligi hamda ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli moslashuvda muhim pedagogik-psixologik mexanizm ekanligi asoslab berildi. Psixologik xizmat faoliyatining samaradorligi uning mazmuni, shakllari va usullarining ilmiy asoslanganligi, tizimlilik va uzluksizlik tamoyillariga amal qilinishi bilan chambarchas bog'liq ekanligi aniqlanadi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, maktab psixologik xizmati doirasida psixodiagnostika, psixoprofilaktika, psixokorreksiya va psixologik maslahat berish faoliyatlari o'zaro uzviy bog'liq holda tashkil etilgandagina kutilgan natijalarga erishish mumkin. Ayniqsa, psixodiagnostik faoliyatning sifatli va kompleks olib borilishi o'quvchilarning psixologik holatini chuqur anglash hamda individual yondashuvni ta'minlash uchun muhim metodik asos bo'lib xizmat qiladi. Psixoprofilaktika va psixokorreksiya ishlari esa o'quvchilarda stressga chidamlilik, emotsional barqarorlik va ijtimoiy moslashuv ko'nikmalarini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, tadqiqot natijalari maktab psixologik xizmatini takomillashtirish jarayonida pedagoglar va ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish zarurligini ko'rsatdi. Psixologik maslahat berish faoliyatining samarali tashkil etilishi o'quvchilarning ta'limga bo'lgan munosabati, xulq-atvori va shaxsiy rivojlanishida ijobiy o'zgarishlarga olib keladi. Bu jarayonda ishonchli muloqot, etik me'yorlarga

rioya qilish va professional yondashuv muhim psixologik shartlar sifatida namoyon bo'ladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, maktab tizimida psixologik xizmat ko'rsatish usullarini takomillashtirishning psixologik xususiyatlarini o'rganish zarurati ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning psixologik salomatligini ta'minlash va sog'lom ta'lim muhitini shakllantirish ehtiyojidan kelib chiqadi. Mazkur mavzuning chuqur ilmiy tahlili maktab psixologik xizmati faoliyatini yanada samarali tashkil etish va ta'lim jarayonida barqaror psixologik qo'llab-quvvatlashni ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Raxmonova, D.S. Maktab psixologining kasbiy faoliyati. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
2. To'xtaxo'jayev, M.H. Ta'lim muassasalarida psixologik xizmatni tashkil etish asoslari. – Toshkent: Innovatsiya, 2018.
3. Abdullaeva, N.N. O'quvchilarda ijtimoiy-emotsional rivojlanish psixologiyasi. – Toshkent: Fan va ta'lim, 2021.
4. Usmonova, Z.M. Psixodiagnostika va psixokorreksiya asoslari. – Toshkent: O'zbekiston, 2016.
5. Saidova, G.T. Maktab muhitida psixologik maslahat berish metodlari. – Toshkent: Sharq, 2022.